

DE RAAF EN DE ANJER

Boek 1 - De Militair



Duncan van der Velden

Schrijver: Duncan van der Velden
Coverontwerp: Duncan van der Velden
Coverfotografie: Pixabay
Uitgeverij: De Raaf En De Anjer
ISBN: 978-94-037-4296-0

© 2024 - Duncan van der Velden



Op dit werk is het Auteursrecht van toepassing. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, digitale scans of op enige andere manier, zonder voorafgaande en uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de auteur.

Uitgeverij De Raaf En De Anjer is een dienst van [Mijnbestseller.nl](https://mijnbestseller.nl).

Noot van de schrijver

8 mei 2024

Het idee om dit boek te schrijven zat al jaren in mijn gedachten, maar ik wist simpelweg niet hoe te beginnen. Ik had een aantal losse verhaallijnen in mijn hoofd die elk apart verteld zouden kunnen worden. Maar uiteindelijk vormde zich in mijn fantasie een idee om die lijnen tot één verhaal te smeden.

Sowieso wist ik dat mijn hoofdpersoon een Bosnië-veteraan moest zijn. Ik heb zelf als beroepsmilitair driemaal mogen dienen in dat prachtige maar door oorlog verscheurde land, en wat daar tijdens de burgeroorlog in de jaren '90 van de vorige eeuw is gebeurd zou al genoeg stof moeten geven om tientallen boeken te schrijven. Het idee om een verhaal te schrijven vanuit de ogen van een Nederlandse veteraan was voor mij een logische gedachte.

Nederlandse militairen hebben in verschillende eenheden en missies in het voormalig Joegoslavië gediend. Zo was er een verbindingsbataljon, een Nederlands/Belgisch transportbataljon, natuurlijk Dutchbat ('natuurlijk', omdat de meeste mensen de naam van Dutchbat kennen, maar waarschijnlijk slechts weinig mensen hebben gehoord van de andere twee bataljons), logistieke bases in Zagreb en Split, VN- en EU-waarnemers, de luchtmacht die met F-16's vanuit Italië het vliegverbod boven Bosnië handhaafde, de marine die met fregatten, onderzeeërs en patrouillevliegtuigen het wapenembargo op de Adriatische Zee ondersteunde.

Na de wapenstilstand die eind 1995 in Dayton, Ohio werd getekend werd eerst onder NAVO- en later onder EU-vlag gedurende meerdere jaren een gemechaniseerd gevechtscorps met eigen logistieke ondersteuning. Tot op de dag van vandaag is er een kleine EU-vredesmacht aanwezig in Bosnië, en dat is niet voor niets. Het is nog steeds een kruitvat, en er is maar een kleine vonk nodig om die opnieuw te ontsteken. Het feit dat in 2023 de EU-vredesmacht danig is versterkt onderstreept dat alleen maar.

Toch heb ik er uiteindelijk voor gekozen om een hele moeilijke en voor Nederland beladen periode te kiezen: de Val van Srebrenica. Ik heb daar zelf geen deel van uitgemaakt. Niet direct tenminste, want vanuit Seedorf, waar ik indertijd was gelegerd en met Dutchbat-4 op het punt stond om Dutchbat-3 af te gaan lossen, volgden mijn dienstmaten en ik alle ontwikkelingen in die dramatische zomer op de voet. Uiteindelijk heeft de A-compagnie van ons Dutchbat-4 slechts één compagnie van Dutchbat-3 kunnen aflossen, omdat die eenheid buiten de enclave lag. De rest van het bataljon kon om overduidelijke redenen niet aan de missie beginnen. Voordat we überhaupt konden vertrekken was de enclave al gevallen.

Omdat ik dus zelf niet in Srebrenica heb gediend, begeef ik me met dit verhaal natuurlijk wel een beetje op glad ijs.

Zelfs het woord is al beladen. Door alleen "Srebrenica" te noemen zullen bij veel mensen de nekharen al overeind gaan staan.

De Val van Srebrenica is in alle opzichten, en vooral voor alle betrokkenen, een ongekend drama geweest. Sterker nog, dat is het nog steeds. Want nu, ruim 30 jaar later, zijn de wonden nog steeds niet gesloten. Niet voor de overlevenden van wat toen een Safe Area had moeten zijn, en ook niet voor alle rotaties van Dutchbat. Maar natuurlijk vooral voor de mannen en vrouwen van Dutchbat-3, die jarenlang volkomen onterecht zijn verguisd en weggezet als lafaards door hun landgenoten, door hun regering, door de internationale gemeenschap en door al die anderen die er niet bij waren – en er dus ook niet over kunnen en mogen oordelen.

Dat maakt het schrijven van een fictief verhaal dat begint in Srebrenica – want alleen het eerste boek in de reeks gaat daarover – op zijn zachtst gezegd beladen. Zoals ik al zei, ik begeef me op glad ijs.

Ik heb geprobeerd me zo goed mogelijk voor te bereiden. Uiteraard heb ik om te beginnen kunnen putten uit mijn eigen ervaringen als militair. Ik heb 12 jaar lang bij de Koninklijke Landmacht gediend, en zoals gezegd ben ik drie keer naar Bosnië uitgezonden. Ik heb dus mijn eigen “look-and-feel” kunnen ervaren van de Nederlandse krijgsmacht in die specifieke periode, van het land Bosnië-Herzegovina en haar bevolking, van de situatie tijdens en vlak na de oorlog, en wat het betekent om in die omstandigheden als VN-militair onder het UNPROFOR-mandaat je werk te moeten doen. Of beter gezegd: niet te kunnen doen, want het totaal onrealistische mandaat waaronder de blauwhelmen in Bosnië moesten opereren was in mijn

optiek 'a recipe for disaster'. Ik denk dat ik mag zeggen dat ik daarin gelijk heb gekregen. En blijkbaar denkt de Nederlandse regering er inmiddels ook zo over, want op 18 juni 2022 heeft het kabinet de mannen en vrouwen van Dutchbat-3 in ere hersteld, officiële excuses aangeboden en hen het Ereteken Van Verdienste in Brons toegekend.

Ook de verhalen die ik door de jaren heen van mijn medeveteranen heb gehoord, en dat zijn er vele, zijn enorm waardevolle bronnen van inspiratie geweest.

Maar ik heb natuurlijk ook de nodige documentatie doorgeworsteld. Zo heb ik diverse keren het NIOD-rapport¹ over de val van kافت tot kافت bestudeerd, en ook uit het VN-rapport² over Srebrenica heb ik de nodige achtergrondinformatie kunnen halen. Het boek "*Dutchbat On Tour*"³, dat is geschreven door drie veteranen van Dutchbat-2 en aan alle leden van Dutchbat-4 werd uitgereikt tijdens de voorbereidingen van de missie, heeft me een goed beeld gegeven van het leven in de enclave voorafgaand aan de val.

De NPO-documentaire van Coen Verbraak, "*Srebrenica – De Machteloze Missie Van Dutchbat*"⁴, die in het kader van 25 jaar na de Val van Srebrenica op televisie werd uitgezonden, was eveneens een zeer belangrijke bron voor mij. Sterker nog, deze driedelige documentaire, waarin ik met tranen in mijn ogen de Dutchbatters zélf eindelijk hun eigen indrukwekkende verhalen over de val heb zien vertellen, heeft mij uiteindelijk over de streep getrokken om toch Srebrenica als startpunt van het verhaal van Jules Arends te gaan gebruiken.

Alle genoemde bronnen en nog vele andere hebben mij geholpen om bij benadering een beeld te schetsen van het leven in de UNPA genaamd Srebrenica. Ik wil daarbij nog specifiek het boek *“Enduring Srebrenica”*⁵ van Claudia Heinermann benoemen, een boek met daarin indringende persoonlijke verhalen van Nederlandse en Bosnische betrokkenen – een absolute aanrader om te lezen voor iedereen die de pijn van de mensen die het echt hebben meegemaakt – en nog steeds meemaken – beter wil begrijpen.

Een laatste bron die voor mij van enorme waarde is geweest voor het verkrijgen van dieper inzicht in de samenstelling, operaties en korpsgeest van het Korps Commandotroepen is *“CALLSIGN NASSAU – Het moderne Korps Commandotroepen 1989-2012”*⁶ van Arthur ten Cate en Martijn van der Vorm. Dankzij dit boek heb ik een aantal stukken over het Korps Commandotroepen realistischer kunnen beschrijven.

De rest heb ik verzonnen.

De Delta-groep en al haar leden zijn fictief. Sterker nog: een Delta-groep heeft nooit bestaan, een luchtmobiel infanteriepeloton bestond in die tijd uit slechts drie groepen (Alfa, Bravo en Charlie). Dat ik de Delta onderdeel uit heb laten maken van de wel bestaande Charlie-compagnie die was gelegerd op Potočari, heb ik gedaan om niet ál te ver van de waarheid af te wijken. De commandant en andere leden van die compagnie zijn dan wèl weer fictieve personen.

Ook observatiepost OP Zulu heeft nooit bestaan. OP Zulu en haar locatie ten zuidwesten van de – wel bestaande – OP Romeo waren voor mij een noodzakelijk verzinsel om de Delta-groep te kunnen positioneren tijdens de val van Srebrenica, zonder onrecht te doen aan alle bestaande gebeurtenissen en de mensen die ze beleefden.

Niet alleen OP Zulu, maar alle belevenissen van de Delta zijn volledig uit mijn duim gezogen, hoewel een aantal dingen waarbij de Delta-groep aanwezig is – zoals bijvoorbeeld de bevoorradingskonvoeien op 21 mei en 20 juni – wel zijn gebeurd. Ook worden verschillende gebeurtenissen gedurende de missie van Dutchbat-3 en tijdens de val van de enclave in het verhaal beschreven, voornamelijk aan de hand van het NIOD-rapport. Maar uit het diepe respect dat ik heb voor de mannen en vrouwen die in 1995 die situaties daadwerkelijk hebben beleefd en om te voorkomen dat ik hun verhaal verkeerd vertel, heb ik er heel bewust voor gekozen om de Delta-groep daar géén, of hooguit zijdelings, deel van uit te laten maken. Alles wat zij in dit verhaal meemaken heb ik daarom verzonnen. Maar ik hoop dat de dingen die Jules, Mark, Pien, sergeant Boogaards en de anderen van de Delta-groep tijdens hun missie meemaken in het boek door de Dutchbatters en andere UNPROFOR-veteranen wel kunnen worden herkend en gerelateerd.

Trouwens, over Pien gesproken. In de jaren '90, een periode waarin de Nederlandse Krijgsmacht in een ongekend transitieproces zat van een dienstplichtig staand leger naar een kleinere beroepsorganisatie, dienden al vele vrouwen als beroepsmilitair. Bij het Transportbataljon hadden wij

ook een aantal vrouwen in de gelederen. Een van hen werd triest genoeg het eerste Nederlandse dodelijke slachtoffer van de UNPROFOR-missie. Ook in Srebrenica waren bij alle Dutchbat-rotaties een aantal vrouwen in de rangen opgenomen. Het was in die tijd echter nog niet gebruikelijk dat vrouwen een gevechtsfunctie hadden. Vanaf de oprichting van de Luchtmobiele Brigade stond de aanmelding open voor vrouwen. Het was echter pas in 2003 dat Gwenda Nielen, kersvers afgestudeerd van de KMA, als eerste vrouw de rode baret behaalde. Dat zette een transitie in gang waardoor uiteindelijk vrouwen in alle gelederen van de Krijgsmacht konden dienen, en dus ook gevechtsfuncties konden bekleden.

Dat Pien – weliswaar als hospik, maar evengoed als Rode Baret – al in 1995 toch onderdeel uitmaakt van de Delta-groep is dus ook zo'n artistieke vrijheid die ik me, in dienst van dit verhaal, heb veroorloofd.

Sowieso ben ik van mening dat in alle functies en rangen binnen de Krijgsmacht vrouwen kunnen en mogen dienen – óók in gevechtsfuncties. Ik ben dan ook blij dat het tegenwoordig normaal is geworden in de krijgsmacht dat vrouwen in alle rangen, standen en functies, dus óók bij de infanterie, hun bijdrage *mogen* leveren aan het bevorderen van onze veiligheid en vrijheid – want *kunnen*, daar waren onze vrouwen altijd al toe in staat. Het enige dat ze tegenhield was een in mijn optiek misplaatste militaire, politieke en maatschappelijke norm.

Sommige van de meest krachtige persoonlijkheden die ik tijdens mijn missies onder moeilijke omstandigheden heb meegemaakt waren vrouwen – de belangrijkste was mijn

pelotonscommandant tijdens mijn laatste missie. Toen was zij een kersvers van de KMA afgestudeerde tweede luitenant, nu is zij brigade-generaal. Haar zou ik nu nog steeds tot in de hel en terug volgen.

Laat een hoop andere krijgsmachten – ook sommige binnen de NAVO! – daar een voorbeeld aan nemen.

Ook daarom heb ik Pien de centrale rol in het verhaal gegeven die ze bekleedt.

Zoals ik al zei, de val van Srebrenica is maar een deel van dit verhaal – in feite is het slechts de springplank. Wat Jules Arends in de enclave meemaakt is een belangrijke katalysator voor wat hem daarna allemaal overkomt. Maar daarover ga ik in dit voorwoord niet uitweiden.

Wat dat betreft zou ik simpelweg willen zeggen: lees vooral verder.

In dit boek worden diverse militaire woorden, afkortingen en materieel beschreven. Voor de lezers zonder militaire achtergrond staat achterin dit boek een verklarende woordenlijst.

Rest mij nog te zeggen, dat hoewel hier en daar bestaande (publieke) personen in het verhaal worden genoemd, elke verdere overeenkomst van namen van de karakters in dit boek met namen van bestaande personen puur op toeval berust.

Veel leesplezier!

Duncan van der Velden

1. *“Srebrenica, een ‘veilig gebied’ “.*
Reconstructie, achtergronden, gevolgen en analyses van de val van een Safe Area (NIOD)” (en aanverwante documenten)
© NIOD - 2002
Eindverantwoordelijkheid:
J.C.H. Blom (directeur NIOD)
P. Romijn (hoofd onderzoek)
ISBN 90-5352-716-8
Als PDF te downloaden via:
<https://www.niod.nl/nl/publicaties/srebrenica-een-veilig-gebied>
2. *“Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35 - The fall of Srebrenica ”*
© United Nations - 1999
Auteurs: onbekend
Als PDF te downloaden via:
https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_549_1999.pdf
3. *“Dutchbat On Tour - Juli '94 - Januari '95 ”*
© - 1995
Auteurs:
M.T.J. Janssen
A.J. Stinis
H.M. Smits
ISBN 90-8023-481-8
4. *“Srebrenica - De Machteloze Missie Van Dutchbat ”*
© NPO - 2020
Samensteller: Coen Verbraak
5. *“Enduring Srebrenica ”*
© Claudia Heinermann - 2012
Auteur: Claudia Heinermann
ISBN 978-90-8140-890-5

6. “ *CALLSIGN NASSAU – Het moderne Korps
Commandotroepen 1989-2012* ”

© NIMH - 2012

Auteurs:

Arthur ten Cate

Martijn van der Vorm

ISBN 978-94-6105-671-9

Dankwoord

Allereerst wil ik mijn dankwoord uitspreken aan de militairen van Dutchbat-3, wiens inspanningen en ontberingen in de enclave Srebrenica in 1995 de basis vormen voor dit boek.

Dank aan Gwen, omdat jij als eerste mijn manuscript las en mij met jouw schrijversoog diverse spiegels voorhield over hoe dit boek te lezen als je geen militaire achtergrond hebt.

Dank aan Mireille, dat je het manuscript las met een taalkundig oog.

Dank aan Danny, Jeroen en Karin voor het lezen van de laatste opzet van het boek en de tips die ik heb gekregen.

Dank aan Lizzy, jij inspireerde mij met je schitterende werk voor de titel van de trilogie. De lezer kan achterin dit boek lezen hoe dat zo kwam.

Dank aan De Militaire Courant, dat jullie mij in de gelegenheid stelden om dit boek tijdens de Nederlandse Veteranendag 2024 in de Veteranenplaza op het Malieveld te presenteren.

En natuurlijk dank aan mijn vrouw Léonie, omdat jij sinds de dag dat we elkaar ontmoetten van me hebt gehouden, me hebt gesteund en in me hebt geloofd. Ik hou van jou!

DE RAAF EN DE ANJER

BOEK 1

DE MILITAIR

Andere delen in deze trilogie:

BOEK 2 - DE HUURLING

Verwacht 2025

Uitgeverij De Raaf En De Anjer

BOEK 3 - DE VETERAAN

Verwacht 2026

Uitgeverij De Raaf En De Anjer

Dit boek is opgedragen aan alle militairen en veteranen van de Nederlandse Krijgsmacht die, vandaag de dag en in het verleden, met hun inzet waar dan ook, hoe groot of klein dan ook, hun leven op het spel zetten om onze wereld iets veiliger en vrijer te maken.

Maar in het bijzonder wil ik "De Militair" opdragen aan de mannen en vrouwen van Dutchbat-3, die álles hebben gegeven - en nog veel meer - op een onmogelijke missie.

DEEL 1

DE ENCLAVE

1 - 7 januari 1995

Potočari

Bosnië-Herzegovina

16:02u (15:02 GMT)

De bussen reden in het midden van het konvooi. De lange colonne voertuigen kroop met een snelheid van zo'n dertig kilometer per uur over wat in dit besneeuwde, bergachtige gebied voor een verharde weg moest doorgaan. Voorop reden twee YPR-765 pantservoertuigen voorzien van geschutstorens met een kaliber punt-50 zwaar machinegeweer. Het personeelsluik in het bovendek van de rupsvoertuigen was opengeklast, en de infanteristen die het voertuig bemanden stonden in de opening, dik ingepakt tegen de snijdende kou. Met de hand aan hun wapens hielden zij de omgeving aan weerszijden van de weg scherp in de gaten.

Achter de voorste drie YPR's reden twee Mercedes-Benz terreinwagens, ook wel MB's genoemd, en zes viertonners - ongepantserde DAF-vrachtwagens met een huifzeil om de lading in elk geval tegen de barre weersomstandigheden te beschermen. Dan de twee touringcars, nog eens vier viertonners, een DAF bergingstruck en een MB ziekenauto. Twee YPR's sloten de rij.

Toen de voertuigen vanuit Nederland naar Bosnië waren verscheept waren ze spierwit geweest. Maar nu, ruim een jaar aan intensief gebruik onder moeilijke omstandigheden verder, waren ze grauwgrijs. De witte verf zat onder een dikke laag stof, modder en strooizout. Alleen de kentekens,

de rode kruizen op de ambulance en de op alle zijden van de voertuigen aanwezige letters UN, die de voertuigen herkenbaar moesten maken als onderdeel van de VN-vredesmacht UNPROFOR, waren enigszins schoongepoetst. De bussen waren niet wit, maar vaalbruin met lichtblauwe strepen. Op de zijkant stond in paarse letters *AUTOBUS PUTOVANJA BOSNA*. Overduidelijk waren dit geen militaire voertuigen, maar civiele touringcars die door de VN op min of meer permanente basis waren ingehuurd. De bussen zaten dan ook vol met soldaten. Sommigen zaten op hun stoel wat te dommelen, enkelen waren zelfs diep in slaap. Voorin zaten enkele onderofficieren op gedempte toon met elkaar te praten. De meeste passagiers tuurden echter met een bleek gezicht en een gecombineerde blik van verwachting, verwondering en angst door de beslagen ramen naar buiten.

De Bosnische chauffeurs reden hun bus met een verveelde blik achter hun voorganger in het konvooi aan.

Toen het konvooi uit Split vertrok waren de YPR's er nog niet bij geweest, die hadden zich pas in Lukavac bij het konvooi gevoegd. De reis was lang geweest. Vanuit het Kroatische Split, waar UNPROFOR een enorme logistieke basis had, reed het konvooi via Metković de grens met Bosnië over. Dan langs Mostar en het vrijwel volledig kapotgeschoten Gornji Vakuf naar Šantići, een voorstadje van Vitez, waar het NederlandsBelgische VN-Transportbataljon zijn uitvalsbasis had. Vanaf de grens waren ze achtereenvolgens door Spaanse en Britse pantservoertuigen begeleid. Na in Šantići te hebben

overnacht reden ze onder begeleiding van Britse 'Warrior' pantservoertuigen door naar hun volgende overnachtingsplek in Lukavac, waar het Nederlandse 'Support Command' was gelegerd, de logistieke eenheid die Dutchbat moest bevoorraden. Een afstand over de weg van nog geen 180 kilometer, maar waar ze evengoed de hele dag over hadden gedaan. Regelmatig moest het konvooi halt houden bij alweer een checkpoint, of op aanwijzing van de Britse infanterie omdat verderop langs de route werd geschoten. Vandaag waren ze onderweg naar hun eindbestemming, en deze rit verliep al niet veel beter.

In de voorste bus zat op de vijfde zitrij een jonge man die op het eerste gezicht nauwelijks verschilde van de meeste andere inzittenden. Zijn camouflage-uniform omvatte een gespierd lichaam van ruim negentig kilo zonder een grammetje vet. Zijn gemillimeterde gitzwarte haar ging schuil onder een blauwe baret waarop een metalen VN-embleem prijkte. Uit zijn staalgrijze ogen viel niets af te lezen.

Korporaal Jules Arends keek om zich heen. In Split hadden de meeste van zijn collega's nog volop praats gehad. Kletsend, ginnegappend en foto's makend waren de militairen aan boord van de bus gestapt. De opdracht om hun blauwe kevlarhelmen met de kinbandjes aan de bagagerekken boven hun hoofd vast te maken zorgde al voor enige hilariteit, want de helmen bungelden synchroon met elke hobbel en kuil in het wegdek. Jules was al lang blij dat hij het ding niet op hoefde te houden. Want hoewel de gloednieuwe kevlarhelm een enorme verbetering was qua

gewicht en draagcomfort ten opzichte van de oude stalen M1-helm die de Landmacht al sinds het eind van de Tweede Wereldoorlog in gebruik had, was het evengoed nog anderhalve kilo die je op je hoofd moest dragen. De blauwe baret met VN-embleem was daarom een welkome afwisseling. Hij had ook graag gehad dat ze het zware kogelwerende vest af mochten doen, want die droeg nou niet bepaald bij aan zijn zitcomfort. Maar daarover was niets gezegd.

Jules' maten gedroegen zich als een stel kinderen die op schoolreis gingen. Onder leiding van Mark Dagelet, de clown van het peloton, was een groepje militairen door het gangpad van de bus gaan stieren, totdat sergeant eerste klasse Boogaards opstond en blafte dat ze moesten gaan zitten. Dat bevel werd opgevolgd, maar vervolgens werd luidkeels een onofficiële en zeer schunnige variant van het regimentslied ingezet.

Mark Dagelet was Jules' beste vriend. Mark, een boomlange kerel met zandkleurig haar en felblauwe ogen, was op dezelfde dag als Jules opgekomen op de School Luchtmobiel in Schaarsbergen. Waar Mark na het behalen van zijn MAVO-diploma rechtstreeks had gesolliciteerd als beroepssoldaat, had Jules eerst zijn jaar als dienstplichtige afgerond in Steenwijk bij de B-compagnie van het 45^e Pantserinfanteriebataljon.

Het mocht überhaupt een klein wonder worden genoemd dat Jules in Nederland was geweest om zijn dienstplicht te vervullen. Zijn vader was diplomaat en reisde voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken de hele wereld rond. Zo had hij Jules' moeder in Washington leren kennen tijdens de

kerstreceptie in het Witte Huis in 1969. Zij was afkomstig uit Fort Washakie in Wyoming, en ze werkte toen in het Witte Huis als assistent-persvoorlichter voor de staf van president Nixon.

Het was een klassiek geval geweest van liefde op het eerste gezicht. Na zes maanden waren ze getrouwd, en sindsdien volgde ze hem overal waar hij heen ging.

Jules was geboren op Aruba. Voor hem was het van jongs af aan een leven van zoveel landen, zoveel verhuizingen. Frans-Guyana, Duitsland, China, de VS, Indonesië, Engeland. Hij had nooit langer dan een jaar of twee op dezelfde school gezeten. Maar in 1990 kreeg zijn vader een hoge functie op het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag, en toen gingen ze in Nederland wonen. Een half jaar later viel de brief op de mat dat Jules zijn land mocht gaan verdedigen. Zijn diensttijd bij de infanterie beviel hem zo goed dat hij solliciteerde als beroeps bij de net opgerichte Luchtmobiele Brigade, en zo kwam het dat Jules op die bewuste dag in 1992 Mark Dagelet tegen het lijf liep in Schaarsbergen.

Vanaf dag één waren de twee vrienden. Mark's uitgelatenheid en Jules' introvertheid vulden elkaar prima aan, en al snel deden ze alles samen. In het begin hielp Jules Mark met de ervaring die hij bij het 45^e had opgedaan, maar Mark toonde zich een vlotte leerling en behaalde uiteindelijk net als Jules met relatief gemak zijn rode baret. Tijdens de infanterie-opleiding werd Mark tot MAG-schutter opgeleid. Mark was met één meter negentig een boom van een kerel, en zó sterk dat hij zelfs in staat bleek om met de MAG, een mitrailleur die meer dan tien kilo woog, staand vanuit de schouder gericht vuur af te geven. In eerste

instantie was het de bedoeling dat Jules zijn assistent-schutter zou worden, maar op de schietbaan bleek al snel dat Jules alles in zich had om scherpschutter te kunnen worden. Daarom werd Jules na de infanterie-opleiding doorgestuurd naar de cursus Schutter Lange Afstand. Mark's assistent werd Jan Smeets, een kleine Brabander die nauwelijks boven de minimaal voorgeschreven lengte van één meter zestig uitkwam, en om die reden door iedereen 'kabouter' werd genoemd. Omdat hij assistent-schutter voor de MAG werd, was dat al gauw 'MAG-kabouter' geworden. Het was komisch om de enorme Mark en de kleine Jan als team te zien, maar hun samenwerking verliep alsof ze het al jaren deden.

Toen Jules de SLA-opleiding had behaald werd hij bevorderd tot korporaal. Eenmaal in Assen bleek ook Mark te zijn bevorderd - tot soldaat eerste klasse - vanwege zijn uitmuntende prestaties tijdens de infanterieopleiding. Ondanks dat ze binnen de groep verschillende functies vervulden, waren ze twee handen op één buik.

Naarmate de reis vorderde werd het stiller en stiller in de bus. Gesprekken verstomden, en de mannen en vrouwen keken met open mond naar buiten. In eerste instantie naar het schitterende Bosnische landschap, dat met zijn bosrijke, besneeuwde bergtoppen een totaal andere wereld bood dan het vlakke, kale en regenachtige Nederland.

Maar voornamelijk staarden ze naar de sporen van de oorlog, die met elke kilometer die ze aflegden groter en duidelijker werden. Huizen waren kapotgeschoten, autowrakken met kogelgaten erin stonden langs de kant van

de weg. Hier en daar woedden kleine brandjes, zwerfhonden scharrelden tussen het alomtegenwoordige afval. De weinige burgers die zich op straat waagden leken altijd haast te hebben. Rottende kadavers van koeien en paarden lagen in de besneeuwde velden. Kinderen met te weinig warme kleding aan stonden langs de kant van de weg, met een lege blik staarden ze naar de voertuigen van het voorbij rollende konvooi.

En constant hoorde je, dichtbij of veraf, de geluiden van de oorlog: gerommel van artillerie en mortieren, geratel van zware machinegeweren, en het kenmerkende “pok-pok-pok” van de alomtegenwoordige AK-47-geweren. Jules’ greep verstrakte om de loop van het FN FAL geweer dat hij tussen zijn knieën had staan, en hij begon zich af te vragen of het toch niet beter was geweest om zijn helm op zijn hoofd te houden. Hij was blij toen ze ‘s avonds in Šantići waren aangekomen.

De tweede dag was het al niet veel beter geweest. De rit naar Lukavac bood meer van hetzelfde, en erger. Soms leek het of het konvooi zelf werd beschoten, zo dichtbij klonken de geluiden van de oorlog. Eenmaal sloegen mortiergranaten zo dicht bij de weg in dat de ruiten van de bus in hun sponningen trilden. De passagiers in de bus beseften inmiddels donders goed dat dit geen gezellig snoepreisje was, maar bittere werkelijkheid.

Vanmorgen in Lukavac hadden ze een briefing gehad van de commandant van het detachement YPR’s, dat vanuit de enclave was gekomen om hen te begeleiden. De route werd

besproken, drills nog een keer uitgelegd. Maar vooral de drill met betrekking tot de strijdende partijen was ontluisterend.

“He-ren”, dreunde de adjudant met een staccato-stem, elke lettergreep afkappend alsof hij niet sprak maar een geweer afvuurde. Bij de Koninklijke Landmacht dienden in toenemende mate vrouwen, en zelfs bij hun luchtmobiele infanterie-eenheid zaten er vijf, maar om de één of andere reden werd in het leger alleen maar over ‘heren’ gesproken.

“He-ren, als we onderweg worden bescho-ten zullen we probe-ren zo snel mogelijk uit de vuur-zone weg te komen. Als dat niet lukt en het konvooi moet stoppen, stijg dan uit en zoek dekking ON-DER het voertuig. Ga NIET de berm in, de kans dat daar mijnen liggen is levens-groot. Maar wat er ook gebeurt - schiet ON-DER GEEN BE-DING terug!”

Niet terugschieten. Het leek zo onwerkelijk. Maandenlang had Jules’ eenheid zich op deze missie voorbereid, en elke vorm van het vuurgevecht beoefend. Volgens de ROE, de Rules Of Engagement oftewel de geweldsinstructie van UNPROFOR, mocht worden gevuld uit zelfverdediging. En dat werd dan ook opgemerkt – natuurlijk door Mark Dagelet.

“Zeg adjudant, we mogen onszelf toch zeker wel verdedigen?”

De onderofficier keek met een vernietigende blik naar degene die het lef in zijn donder had om zijn briefing te verstoren.

Secondenlang keek hij Dagelet strak in de ogen. Toen ontspande zijn gezicht.

“Ja, dat mag. En misschien slaan we de aanval zelfs af. Maar wat denk je dat er gebeurt zodra we vervolgens doorrijden en de eerstvolgende bocht om zijn?”

Toen begon het bij Mark te dagen dat hij misschien wel iets stoms had gezegd, want hij gaf geen antwoord.

“Ik zal je vertellen wat er dan gebeurt” vervolgde de adjudant, en het viel Jules op dat er ineens van zijn staccato-stem weinig meer te merken was.

“Zodra we de bocht om zijn krijgen we een mortieraanval op ons dak die je van je lang-zal-ze-leven niet hebt meegemaakt! En ik verdom het om een brief naar je mama te moeten schrijven met daarin de mededeling dat we het lijk van haar zoontje niet in één stuk naar huis konden sturen omdat hij ontzettend stom bezig is geweest!”

Mark trok krijtwit weg. De adjudant staaarde hem nog even met vuurspuwende ogen aan, en verviel toen weer in zijn instructeursrol.

“He-ren, laat ik over één ding dui-delijk zijn: we zijn ZWAAR in de minder-heid, we zijn VEEL lichter bewa-pend, we hebben bijna GEEN muni-tie, van de VN mogen we drie keer NIKS, en de lo-cals hier vinden ons NIET aardig. We doen daarom NIKS om de boel op stang te jagen! Er wordt pas gevraagd als IK dat zeg, en geen se-con-de eerder! BEGRE-PEN?”

En daarmee was de kous af.

Jules schrok op uit zijn overpeinzingen. Zijn rug deed pijn omdat hij in een onmogelijke houding zat. De onderrand van het veertien kilo zware kogelwerende vest drukte vervelend in zijn nieren.

Hij draaide zich half om naar het raam, en toen viel het hem pas op: het konvooi stond stil.

Hij veegde met zijn hand de condens van het raam en keek naar buiten. Het was blijkbaar al laat in de middag, want het begon al te schemeren. De voertuigen stonden in een lange rij op een recht stuk weg. Rechts van hem zag hij een glooiende vlakte, die na zo'n 400 meter overging in dichtbeboste heuvels. Aan de andere kant zag hij een enorm fabriekscomplex, omgeven door hekken met prikkeldraad. Op het terrein heerste een enorme bedrijvigheid van mensen in camouflagetenu met kogelvrije vesten aan, blauwe helmen op en wapens op de rug. Overal stonden witte voertuigen geparkeerd. Bij de ingang van het complex stond een bunker, daarop stond in blokletters aan de ene kant 'UN', en aan de andere zijde 'HQ DUTCHBAT'.

De soldaten bij de ingang deden de slagboom omhoog, en stapvoets reed het konvooi het terrein op. De militaire voertuigen rolden direct door naar de parkeerplaats, waar een brandstofwagen klaar stond om de voertuigen af te tanken. De bussen bleven net binnen de poort staan.

Sergeant eerste klasse Boogaards beval iedereen om uit de bus te stappen en op te stellen. Iedereen stond op en liep schuifelend naar de uitgang.

"Dagelet, neem je helm mee, verdomme!", brulde sergeant Boogaards.

Eenmaal buiten stelde iedereen zich pelotonsgewijs op. Onwennig keek iedereen om zich heen. Het viel Jules op dat het camouflagetenu van de soldaten die op het complex rondliepen ontzettend vaal was in vergelijking met dat van hem, dat bijna glom van nieuwigheid. Hij voelde zich als op

de eerste dag dat hij in dienst kwam – nieuw en totaal onervaren.

De adjudant die hen die ochtend had gebriefd kwam voor hen staan.

“He-ren, we zijn aan-gekomen in wat het komende half-jaar uw vakantie-resort is. Wel-kom in Potočari. Wel-kom in de enclave Srebrenica!”

2 - 16 februari 1995

Srebrenica

Bosnië-Herzegovina

12:35u (11:35 GMT)

De YPR met voertuignummer C15 rolde met ratelende rupsbanden het stadje Srebrenica binnen. Eigenlijk kon niet echt van een 'stad' worden gesproken. Srebrenica bestond in feite uit één lange doorgaande weg met aan weerszijden alle huizen van de bewoners. Alleen in het centrum verbreedde de stad zich ietwat in een paar parallel aan elkaar lopende straten en dwarsstraatjes. Aan beide zijden omgeven door hoge heuvels en bossen maakte het stadje een geïsoleerde indruk. Normaliter woonden in Srebrenica zo'n 5.000 mensen, maar omdat moslims uit de hele regio een veilig heenkomen zochten in wat nu een 'United Nations Protected Area' of UNPA was, was het inwonertal bijna vertienvoudigd.

Op het marktplein in het centrum stopte het pantservoertuig, en met twee stoten op de claxon als waarschuwing liet chauffeur Jack van Voorne de achterklep zakken. De Delta-groep steeg uit en stelden zich op in patrouilleformatie. Sergeant eerste klasse Boogaards gaf zijn instructies aan de bemanning van de YPR, die op het plein op hen zou blijven wachten. Daarna voegde hij zich bij de patrouille.

"Oké, mensen! Standaard opstelling, zoals besproken bij de briefing. En denk erom: dit wordt een sociale patrouille. We gaan vandaag niet de oorlog winnen, dus relax met de

wapens. We gaan contact maken met de locals, we gaan ze niet afknallen.”

Voor Dutchbat was een van de middelen om de lokale bevolking voor zich te winnen de ‘sociale patrouille’. Dit hield in dat een patrouille zich liet zien in bevolkingscentra en praatjes maakte met de mensen op straat. Vaak namens ze ook snoep of pennen mee om uit te delen aan de kinderen. Op die manier leerden de Bosnische bewoners en de Nederlandse blauwhelmen elkaar een beetje kennen, en zo konden ze bovendien discreet inlichtingen inwinnen over de mentaliteit, gevoelens en handelingen van de locals, en misschien zelfs over zaken die Sectie-2, de inlichtingenafdeling van het bataljon, op militair vlak wel interessant zou vinden. De kinderen vonden het in elk geval prachtig, en zodra de YPR tot stilstand was gekomen hadden ze zich al verzameld bij de achterklep.

“Bonbon! Bonbon!” riepen ze in koor.

Korporaal Pauline van der Meer, de hospik die door haar maten al snel “Pien” was gedoopt, haalde uit haar jas een grote zak met toffees en begon die aan de kinderen uit te delen. Als vliegen op stroop doken ze op haar af.

“Ho, ho!” riep ze lachend. “Één tegelijk!”

Milan, de tolk die hen vergezelde, glimlachte en maande de kinderen tevergeefs om rustig hun beurt af te wachten.

Voor Jules was de sociale patrouille een verademing. Sinds zijn aankomst in de enclave, nu ruim een maand geleden, had zijn eenheid, de Delta-groep, Eerste peloton, Charlie-compagnie, al het nodige beleefd. Ze hadden vrijwel direct na aankomst twee weken lang een observatiepost, OP

November, in het noorden van de enclave bemand, en daarna diverse patrouilles gelopen en gereden. Daarbij was alleen hun eigen groep al twee keer beschoten door eenheden van de VRS, het Bosnisch-Servische leger. Ook waren al meerdere keren granaten rondom de compounds in Potočari en Srebrenica gevallen. Godzijdank waren er tot nu toe geen slachtoffers te betreuren geweest, behalve bij een ongeval met een MB die van de weg was gegleden en waarbij de chauffeur zijn neus had gebroken toen hij met zijn gezicht op het stuurwiel was geklapt. Een sociale patrouille had een veel lager dreigingsniveau, en werd daarom als ‘relaxed’ ervaren. Maar, zo had Jules inmiddels geleerd, echt ontspannen was je nooit in de enclave.

Hij controleerde zijn uitrusting. Jules was de Schutter Lange Afstand oftewel de SLA-schutter van zijn groep, en hij had daarom een FAL die was voorzien van een speciale richtkijker. Ten behoeve van de sociale patrouille had hij de kijker met een foedraal afgedekt, om te voorkomen dat hij door de locals als sniper zou worden gezien. De Bosniërs hadden een hartgrondige hekel aan snipers, die vooral in Sarajevo talloze slachtoffers maakten onder de burgerbevolking. Hij hing het wapen schuin op zijn rug, zodat de kijker nog minder zou opvallen.

Zo zorgvuldig als hij met zijn wapen en de gevoelens van de bevolking omging, zo lomp was Mark Dagelet.

“Hee, Juul, kijk mij eens!”

Jules keek naar Mark, die met zijn MAG-mitrailleur een houding aannam alsof hij Rambo zelf was. Nog voordat Jules er iets van kon zeggen gaf sergeant Boogaards Mark met de vlakke hand een flinke klap bovenop zijn kevlarhelm.

“Dagelet, jij stomme klootzak, doe normaal met dat wapen!”

“Ja, sergeant!”

Hij hing de MAG aan zijn schouder.

“Nog zo’n kutgeintje, en je hebt de rest van je uitzending latrinecorvee! En nou opgeduvelde! Posities innemen!”

Met een steelse blik naar de sergeant en een knipoog naar Jules liep Mark naar Jan, zijn assistent.

Sergeant eerste klasse Henk Boogaards was een geweldige vent, vond Jules. Een harde infanterist maar met het hart op de juiste plaats. Je moest ‘m alleen niet boos maken, want dan zette hij een stem op die een vulkaan kon laten uitbarsten.

Boogaards was met zijn 33 jaar een oude rot in het peloton, en een van de weinigen in het hele bataljon die al uitzendervaring had. In 1983 was hij als jonge dienstplichtige met het 44e Pantserinfanteriebataljon uitgezonden geweest naar Libanon tijdens de UNIFIL-missie. Na terugkomst had hij zich aangemeld voor de Koninklijke Militaire School in Weert om beroepsonderofficier te worden. Na zijn opleiding werd hij als groepscommandant bij het 42^e Bataljon “Limburgse Jagers” op de Nederlandse legerplaats in het Duitse Seedorf gelegerd. In 1989 verbleef hij 6 maanden als waarnemer in de Sinai-woestijn als onderdeel van de vredesmacht MFO.

Toen in 1992 de Luchtmobiele Brigade werd opgericht bedacht Boogaards zich geen moment. Hij volgde als een van de eersten de zware luchtmobiele opleiding en behaalde zijn rode baret, waarna hij werd ingezet om meer onderofficieren luchtmobiel op te leiden. In 1994 werd hij

als groepscommandant bij de C-compagnie van het 13^e Bataljon “Stoottroepen” in Assen geplaatst – vlak voordat het bataljon begon met de voorbereidingen om te worden uitgezonden naar Srebrenica.

“Genoeg geouwehoerd, we gaan! Pien, laat die kinderen met rust en neem je plek in. Voorwaarts!”

Pien stopte de zak met snoep weg, gaf een van de kinderen nog een aai over zijn bol en nam haar plaats in de patrouille in.

Normaliter liep de hospik als een-na-laatste in een patrouille. Maar de groep was ietwat beschermend naar Pien omdat zij een vrouw was. Bovendien keken de strijdende partijen hier nog wel eens neerbuigend naar vrouwen in legerdienst, vooral de Serviërs. Daarom hadden Jules en zij van plek geruild en liep ze nu in het midden, vlak achter Jan Smeets.

Pien had een speciale plaats in de Delta-groep. Pauline van der Meer was een kleine, pittige dame van één meter vijfenzestig, slank en pezig, met halflang rood haar dat ze bijna altijd in een paardenstaart droeg. Haar groene ogen werden omgeven door vrolijke sproeten.

Ze was de eerste vrouw die de opleiding bij de School Luchtmobiel had gehaald. Ze had bij wijze van experiment mogen deelnemen. Samen met elf andere vrouwen was ze in één groep geplaatst. Die waren in het verloop van de opleiding allemaal afgevallen of zelf gestopt, en Pien was, omdat ze als enige over was gebleven, in de Delta-groep gezet. Samen hadden ze de loodzware eindoefening

uitgelopen, waarbij Pien, in tegenstelling tot sommige mannen van de Delta, geen moment had geklaagd en net zo hard had gebikkeld als iedereen. Sindsdien was ze simpelweg “een van de jongens”, en de mannen gingen voor haar door het vuur. Kwam je aan Pien, dan kwam je aan de Delta-groep. ‘Buddies all the way!’ werd hun mantra.

Nadat de Delta-groep de rode baret had behaald, en de mannen de infanterie-opleiding gingen volgen, werd Pien naar Hollandsche Rading gestuurd voor de opleiding tot hospik. Als korporaal-gewondenverzorger kwam ze in Assen weer bij de groep, waarna ze begonnen aan de voorbereidingen om hun rode baret te verruilen voor een blauwe, waardoor hun band nog hechter werd.

De Delta-groep zette zich in beweging in een rustig tempo dat door soldaat eerste klasse Bouke Andringa, de voorste man, werd bepaald. Bouke was een stugge, potige Fries die bijna nooit iets zei, maar voor de Delta door het vuur ging. Bouke was de enige binnen de groep die was getrouwd. In Holwerd, het kustplaatsje in Noord-Friesland van waaruit de veerboot naar Ameland vertrok, had hij een oud maar goed onderhouden dijkhuisje, waar zijn vrouw en dochtertje op hem wachtten. Tijdens de opleiding hadden de anderen Bouke wel eens geplaagd met zijn huwelijk, omdat hij niet dronk en meestal ook niet mee ging stappen om geld voor zijn gezin te sparen. Het geplaag was afgelopen nadat hij één keer wel mee was gegaan. In een kroeg in Arnhem had de groep ruzie gekregen met een groep van een andere compagnie, en Bouke had in zijn eentje met zijn vuisten hardhandig orde op zaken gesteld. Vervolgens had hij Mark

op zijn lazer gegeven, omdat die de ruzie was begonnen. Hij was naast Jules dan ook de enige binnen de groep die de ongebreidelde energie van Dagelet in toom kon houden.

Onder Bouke's leiding liep de colonne militairen de hoofdstraat in. Het was markt, en ondanks het gebrek aan bevoorrading en de voortdurende dreiging van de Bosnische Serviërs die de enclave in een ijzeren greep hielden was het druk in de straat. Ondanks dat het zo'n vijf graden vroor zette de zon in een kraakheldere winterlucht het stadje in een warme gloed. De ijspegels die aan de dakranden hingen glinsterden in het felle licht. Het sneeuwdek op de daken was zo fel wit, dat het leek alsof de zon op talloze minuscule diamantjes scheen. Het was een prachtige dag. Jules, die achter Pien liep, keek op naar zijn adem, die in witte wolkjes omhoog dwarrelde, en liet de zonnestrallen zijn gezicht verwarmen.

Met de hulp van Milan maakte de sergeant hier en daar een praatje met de marktkooplui. De locals reageerden welwillend, en toen Boogaards bij een kraampje met kleding een rode zijden sjaal aanwees en die zonder ook maar een cent af te dingen afrekende lachte iedereen en werd hij door de oude vrouw bij het kraampje goedkeurend op zijn schouder geklopt.

"For my wife at home", zei Boogaards met een knipoog, wat hem na Milan's vertaling nog meer lof opleverde van de glunderende marktvrouw, die haar beste tandeloze grijns opzette. Boogaards was helemaal niet getrouwd, maar dat hoefde zij niet te weten.

Ook verschillende andere leden van de groep maakten her en der babbeltjes met de lokale bevolking, zo goed en zo

kwaad als het ging in Engels, Duits of met lachwekkende handgebaren, terwijl de rest ogenschijnlijk ontspannen, maar intussen scherp en alert de omgeving in de gaten hield. Zo verplaatste de Delta zich langzaam over de markt.

Jules was een van de mensen die zich op de omgeving richtten. Hij was niet zo'n held met het sociale leven, en helemaal niet als dat in een vreemde taal moest. Dankzij zijn Amerikaanse moeder sprak hij vloeiend Engels – hij had zelfs een zweem van haar Midwesterse accent – en hij kon zich ook aardig redden in het Frans, Duits, Spaans en Papiamentu, maar het Engels waren slechts weinig Bosniërs in Srebrenica machtig, en de andere talen spraken ze al helemaal niet. Daarom beperkte hij zich tot glimlachen en een knikje links en rechts. Pien, die vooral de aandacht had van de kinderen die kwetterend om haar heen zwermden, had Jules' schroom in de gaten en gaf hem lachend een knipoog. Hij stak als antwoord zijn tong naar haar uit, wat de kinderen deed gieren van het lachen.

'Nou moet ik nog oppassen', dacht hij, 'anders denken die kinderen nog dat we een stelletje zijn.'

Daarom verlegde hij maar snel zijn aandacht naar de overkant van de straat, alsof daar iets heel interessants te zien was.

Maar daar wás iets te zien! Als een magneet werd zijn aandacht getrokken naar een slanke jonge vrouw gekleed in een zwarte gewatteerde winterjas, een spijkerbroek en sneeuwlaarzen, die zich met een grote mand met brood op haar heup door de menigte begaf. Haar gitzwarte lange haren waren deels bedekt door een donkerrode hoofddoek.

Net als Pien leek ze een enorme aantrekkingskracht op de kinderen te hebben, maar als een volleerde slalomskiër bewoog ze zich lachend tussen het grut door. Even keek ze zijn kant op, en haar amberkleurige ogen boorden zich in de zijne. Ze zwaaide kort naar hem – of naar zijn hele groep? – en liep snel door. Tegen de tijd dat Jules aarzelend zijn hand had opgestoken om haar groet te beantwoorden was ze al om de hoek verdwenen. Ze was beeldschoon.

Een por in zijn zij bracht hem weer terug op aarde.

“Doe je mond eens dicht”, giechelde Pien. “Je kwijlt op je schoenen!”

Met een vuurrood hoofd liep Jules snel verder, de schaterlach van Pien nog nagalmend in zijn oren.

3 - 19 februari 1995

Potočari

Bosnië-Herzegovina

15:34u (14:34 GMT)

Voor het eerst had de Delta-groep een week lichte dienst. Dat betekende geen patrouilles of dienst op een observatiepost, maar onderhoud plegen aan het materieel, wachtlopen op de compound in Potočari en QRF-dienst, "Quick Reaction Force" oftewel snelle-reactiemacht. Als er ergens problemen ontstonden moest de QRF uitrukken om bijstand te verlenen. Maar zo'n week was voornamelijk bedoeld om lichaam en geest even tot rust te brengen, en dat hadden Jules en zijn maten wel nodig.

Jules was bezig om zijn FAL schoon te maken. Hij had het wapen in hoofdgroepen uit elkaar gehaald en de losse onderdelen op een doek op tafel gelegd. Nu was hij bezig elk onderdeel minutieus te poetsen. Hij haalde net een pompstok met een in wapenolie gedrenkt katoenen lapje door de loop toen Pien zijn tent binnenkwam en tegenover hem kwam zitten.

"Hee, loverboy! Drie keer raden wie ik net bij de wasvrouwen heb gezien!"

"Hoe moet ik dat nou weten?" zei hij, terwijl hij een nieuw olielapje aan de pompstok bevestigde.

"Jouw schatje van de markt! Weet je nog, van ons uitstapje laatst?"

Ze keek hem schalks aan, met knipperende wimpers.

"Hè Pien, doe effe normaal! Waar heb je het over?"